

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har beslutat bereda bostadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1997/98:117 Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning & design jämte de med anledning av propositionen väckta motionerna i vad ärendet berör bostadsutskottets beredningsområde.

Sammanfattning

Bostadsutskottet tillstyrker förslagen i propositionen i vad avser ändringarna i plan- och bygglagen.

Samtliga motioner avstyrks. Nio avvikande meningar har avgivits.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1997/98:117 föreslagit riksdagen att

dels anta regeringens förslag till

1. lag om ändring i väglagen (1971:948),
2. lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10),
3. lag om ändring i lagen (1995:1649) om byggande av järnväg,
4. mål för en statlig politik för arkitektur, formgivning och design (avsnitt

5),

dels godkänna

5. ett tidsbegränsat nationellt uppdrag inom området formgivning och design (avsnitt 10.2).

Propositionen behandlas i detta yttrande i vad avser momenten 2 och 4, det sistnämnda i motsvarande del.

Motionerna

I yttrandet behandlas de med anledning av propositionen väckta motionerna

1997/98:Kr30 av Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag till komplettering av väglagen, plan- och bygglagen samt lagen om byggande av järnväg, (yrkandet behandlas i motsvarande del)

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arkitekternas utbildning och roll samt om behovet av bättre information i plan- och byggfrågor. (Yrkandet behandlas i motsvarande del.)

1997/98:Kr33 av Ewa Larsson m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det ekologiska perspektivet och det konstnärliga inslaget skall finnas med och genomsyra hela processen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att minst en procent av investeringskostnaden avsätts för konstnärlig och estetisk utsmyckning vid all ny- och ombyggnation, dvs. även vid ny- och ombyggnation av vägar, järnvägar och broar, (yrkandet behandlas i motsvarande del)

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att forskare och folkbildare hjälper till att föra debatt och hitta samverkansformer vid utveckling av boendemiljö,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det befintliga Byggforskningsrådet inte minskas under tiden den forskningspolitiska utredningen pågår, utan att det inlemmas i den samma,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att val av material tillmåts stor betydelse vid ny- och ombyggnation. (yrkandet behandlas i motsvarande del)

1997/98:Kr34 av Fanny Rizell m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tydlighet i tolkningen av begreppet "estetiskt tilltalande", (yrkandet behandlas i motsvarande del)

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att den fysiska miljön ökar tillgängligheten för handikappade.

1997/98:Kr35 av Ola Rask (s) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändringar i lagstiftningen för att förstärka arkitektens ställning under byggprocessen.

1997/98:Kr37 av Rigmor Ahlstedt (c) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning genomförs i syfte att åstadkomma en lagstiftning som förhindrar en förfulning av bebyggelse,

1997/98:Kr38 av Charlotta L Bjälkebring m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljömål,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgänglighetsmål,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att utveckla begreppet estetiskt tilltalande utformning av bebyggelsen, (yrkandet behandlas i motsvarande del)

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunernas skyldighet att upprätta särskilda boendeplaneringsprogram,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande bygglovsansökningar och bygganmälan,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EG-rätten och byggande.

Utskottet

Ändringar i plan- och bygglagen

I propositionen anförts att ändringar bl.a. i plan- och bygglagen (PBL) bör göras så det av lagen klart framgår att estetiska värden skall beaktas och tas till vara vid utformningen av vår byggda miljö.

Regeringsförslaget om ändringar i PBL innebär följande.

1. En *estetiskt tilltalande* utformning av bebyggelse, grönområden, kommunikationsleder och andra anläggningar anges uttryckligen som ett allmänt intresse (2 kap. 2 §).

Genom att den nya bestämmelsen placeras i den ovan angivna paragrafen markeras enligt propositionen att det är frågan om grundläggande kvalitetskrav. Utskottet vill dock fästa uppmärksamheten på vad i propositionen anförts (s. 16) om att avsikten med ändringarna bl.a. i PBL inte är att åstadkomma en förskjutning mellan de allmänna och enskilda intressen som skall vägas mot varandra. Utskottet återkommer nedan till denna fråga.

2. I PBL föreslås anges att byggnader skall ha en yttre form och färg som är *estetiskt tilltalande* (3 kap. 1 §). I propositionen görs den bedömningen att den i förhållande till den äldre byggnadslagstiftningen förändrade synen på vikten av estetiska värden inte fått det i PBL åsyftade genomslaget. Det anförts att väl underbyggda och tydligt motiverade ställningstaganden från kommunens sida underlättar förståelsen för dessa värden. Sådana värden bör behandlas i planbeskrivningar.

3. I PBL föreslås vidare införas en bestämmelse om att ändringar av byggnader skall utföras varsamt så att byggnaders *karaktärsdrag* i stället för som nu deras *särdrag* skall beaktas (3 kap. 10 §). Den terminologiska förändringen avses ge möjlighet att lyfta fram det som verkligen karakteriserar en byggnad och dess samspel med omgivningen. Enligt propositionen leder begreppet särdrag lätt tanken till enstaka unika detaljer hos den enskilda byggnaden. Ett genomförande av den nu redovisade förändringen anges innebära att estetiska och kulturhistoriska kvaliteter i den vardagliga bebyggelsemiljön skall tas till vara. Det kan röra sådant som byggnadsmaterial, takutformning, färgsättning och form.

4. Slutligen föreslås att en bestämmelse införs av innebörd att den eller de nämnder som skall fullgöra kommunens uppgift inom plan- och byggnadsväsendet – i PBL betecknad byggnadsnämnd – skall verka för en *estetiskt tilltalande* stads- och landskapsmiljö (11 kap. 1 §).

Den grundläggande frågan om behovet av ändringar i PBL för att hävda de estetiska värdena tas upp i motion 1997/98:Kr30 (m). Motionärerna har

ingen annan uppfattning än den som förs fram i propositionen om att den gemensamma miljön är av stor vikt för oss alla. Härvidlag är inte minst miljömässiga och estetiska kvaliteter viktiga. De anför att uppfattningen om vad som är vackert eller ändamålsenligt är en subjektiv bedömning där olika faktorer tillmäts olika vikt. Arkitektur är en skapande konstform. Konst och skapande kultur kan inte lagstiftas fram. Innebörden i motionen är att estetiska kvaliteter redan i dag kan hävdas med stöd av PBL. Motionärernas slutsats är att riksdagen bör avslå regeringens förslag till ändringar i PBL. Ett sådant förslag förs fram i yrkande 1 i motsvarande del. I motionens yrkande 2 i motsvarande del föreslås ett riksdagens tillkännagivande till regeringen om behovet av bättre information i plan- och byggfrågor. En sådan information skulle förbättra den offentliga diskussionen i frågor som rör utformningen av den byggda miljön.

Utskottet vill med anledning av förslagen till ändringar i PBL och med anledning av förslagen i motion 1997/98:Kr30 (m) i vad den behandlas i detta yttrande anför följande. Även om det inte främst tillkommer bostadsutskottet att bedöma frågan om behovet av ett handlingsprogram för arkitektur, formgivning & design har utskottet uppmärksammat att en stor uppslutning i motioner finns när det gäller att ge de arkitekturpolitiska frågorna större tyngd än de har i dag. Som exempel på positiva uttalanden om handlingsprogrammet kan tas motionerna 1997/98:Kr33 (mp), 1997/98:Kr34 (kd), 1997/98:Kr37 (c) och 1997/98:Kr38 (v). Dessa motioner behandlas nedan i vad de rör bostadsutskottets beredningsområde. Utskottet delar uppfattningen i propositionen och i dessa motioner om att handlingsprogrammet bör förverkligas. Den kritik mot de föreslagna PBL-ändringarna som tas upp i motionen ger emellertid utskottet anledning att något utveckla sin syn på frågan.

Som framgått ovan är avsikten med lagförslagen enligt propositionen inte att åstadkomma en förskjutning mellan å ena sidan de allmänna och å andra sidan de enskilda intressen som skall vägas mot varandra. Avsikten med lagändringarna är, fortfarande enligt propositionen, att ge de estetiska värdena en tydligare ställning. I propositionen erinras om att förarbetena till den s.k. PBL-propositionen (prop. 1985/86:1 s. 479 f.) ger stöd att ställa krav på en sådan placering, utformning och färgsättning att den yttre miljön får en god estetisk kvalitet. Vad nu refererats om regeringens inställning skulle kunna leda till slutsatsen att några ändringar i PBL inte skulle vara erforderliga för att kunna hävda de estetiska värdena i vår bebyggelsemiljö. Utskottet vill emellertid inte motsätta sig de i propositionen föreslagna ändringarna i PBL. Motivet för dessa anges i propositionen främst vara att dagens bestämmer i PBL stämmer mindre väl överens med den förändrade synen på vikten av att hävda det estetiska i bebyggelsemiljön. PBL i sin nuvarande utformning anses inte ha fått de genomslag som åsyftats.

Ett genomförande av ändringarna i PBL avses således att ytterligare markera att planläggningen också skall främja en estetiskt tilltalande utformning av bl.a. vår bebyggelsemiljö. Utskottet finner det viktigt att kommunerna i arbetet med översiktsplaneringen formulerar övergripande mål för hur kravet på en estetiskt tilltalande miljö skall kunna tillgodoses. Sammanfattningsvis

anser utskottet att ändringarna i PBL kommer att innebära att också det estetiska perspektivet i vår miljö kommer att kunna hävdas i rimlig omfattning.

Med hänvisning till vad nu anförts och i propositionen föreslagits om *ändringar i PBL* tillstyrker utskottet lagförslaget. Avslagsyrkandet i motion 1997/98:Kr30 (m), yrkande 1 i motsvarande del, avstyrks alltså.

Inte heller är utskottet berett tillstyrka motionens yrkande 2 i motsvarande del om behovet av bättre *information i plan- och byggfrågor*. Utskottet vill erinra om att Boverket – enligt regleringsbrevet – genom lättillgänglighet och tydlig information skall bidra till enhetlig tillämpning bl.a. av PBL. Dessutom vill utskottet erinra om vad i propositionen (s. 48) anförts om betydelsen av Stadsmiljörådets verksamhet. Rådet som är ett rådgivande organ inom Boverket har till uppgift att verka för att den byggda miljön utvecklas så att den främjar god livskvalitet samt stimulera till debatt i den andan. Slutligen bör erinras om att verket enligt sin instruktion (SFS 1996:124) har att informera om nya eller ändrade regler inom sitt verksamhetsområde.

Vad nu redovisats leder utskottet till uppfattningen att det kan antas att sådana informationsinsatser som tagits upp i motion 1997/98:Kr30 (m) kommer att genomföras utan någon riksdagens begäran, om behov därav anses erforderligt. Med det anförda avstyrker utskottet yrkande 2 i motionen i motsvarande del.

I motion 1997/98:Kr38 (v) yrkande 3 föreslås ett riksdagens tillkännagivande till regeringen om behovet av att utveckla begreppet ”estetiskt tilltalande utformning av bebyggelsen”. Motionärerna föreslår att bl.a. Boverket ges ett uppdrag med detta syfte. Också i motion 1997/98:Kr34 (kd) yrkande 1 föreslås att tolkningen av begreppet görs tydlig så att klara riktlinjer för tillämpning av lagstiftningen skapas. De båda yrkandena behandlas i detta yttrande vad rör PBL.

Även i propositionen (s. 17) tas upp frågan om det lämpliga i att precisera begreppet ”estetiskt tilltalande” och vad en sådan precisering i så fall skall innehålla. I propositionen anförts i denna del sammanfattningsvis att det är svårt att finna en lämplig utformning av vad som avses med estetiska värden. Estetiska värderingar är bedömningar och därmed, liksom andra värderingar, föränderliga över tiden. Estetiska krav måste utgå från värderingar som har en allmän acceptans.

Utskottet har förståelse för den uppfattning som redovisas i propositionen. Mot denna uppfattning, som delvis är utgångspunkten för de nu behandlade motionerna, kan berättigad kritik inte anföras. Även om det finns brister när det gäller utformning av den byggda miljön finns enligt utskottets mening inte tillräcklig anledning för riksdagen att ge sitt stöd för en uppfattning som skulle innebära att en utveckling av det estetiska perspektivet skulle begränsas eller ges en viss inriktning. Det kan nämligen på goda grunder befaras att en precisering av begreppet ”estetiskt tilltalande” skulle kunna få en effekt motsatt den motionärerna eftersträvar. Statsmakterna har ett självklart ansvar för utvecklingen av den byggda miljön. Detta konstaterande innebär emellertid inte att riksdag och regering genom uttalande i den ena eller andra riktningen skall formulera de ytterligare motiv som enligt motionärerna bör vägleda ändringarna i PBL. Tvärtom finns goda skäl för uppfattningen att de estetiska värdena och kvaliteterna bäst utvecklas och vidmakthålls genom

olika insatser och initiativ på den lokala nivån bl.a. genom att sådana värden i befintliga miljöer tas till vara och förstärks. Utskottet finner de i propositionen framförda motiven nu tillräckliga. När lagstiftningen varit i kraft någon tid får det anses naturligt att följa upp om lagändringarna haft åsyftad effekt.

Med hänvisning till det nu anförda avstyrker utskottet bifall till de nu behandlade v- och kd-motionerna i de delar som behandlar frågan om *begreppet "estetiskt tilltalande"*.

I motion 1997/98:Kr37 (c) yrkande 1 föreslås ett riksdagens tillkännagivande till regeringen om att en utredning genomförs i syfte att åstadkomma en lagstiftning som förhindrar en förfulning av bebyggelsen. Motionären hänvisar till att man i Norge har en lagstiftning med denna inriktning.

Som framgått av vad ovan redovisats är avsikten med de föreslagna ändringarna i PBL att öka medvetenheten om de estetiska värdena och kvaliteterna i bebyggelsemiljön och ge dessa företeelser ökad tyngd. Avsikten med ändringarna i PBL är givetvis att inte acceptabla bebyggelsemiljöer skall kunna förhindras samt att befintliga sådana miljöer skall kunna ges en mera tilltalande utformning i vart fall sett i ett någorlunda långt perspektiv.

Även om det kan vara vanskligt att nu fullt ut bedöma de kommande effekterna av de ändringar i PBL som föreslås i propositionen finns enligt utskottets uppfattning inte tillräcklig anledning att göra det i motionen föreslagna tillkännagivandet om en *utredning som förhindrar en förfulning av bebyggelsen*. Syftet med förslaget i motion 1997/98:Kr37 (c) yrkande 1 får anses tillgodosett utan någon riksdagens ytterligare åtgärd. Motionsförslaget bör avslås av riksdagen.

En förändring av lagstiftningen för att förstärka arkitektens ställning föreslås i yrkande 2 i motion 1997/98:Kr35 (s). Motionären anför att det är viktigt att den ansvarige arkitekten får möjlighet att fullfölja ansvaret för den arkitektoniska processen. Motionären anser att det finns behov av förändringar i lagstiftningen så att arkitektens ställning förstärks. Därmed kommer vi att få en mera genomtänkt arkitektur.

Som utskottet uppfattat motionen avser den att förstärka både den arkitektkompetens som skall finnas i byggnadsnämnden samt sådant arbete som avser den arkitektoniska processen utanför nämnden.

I PBL slås fast att det är en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten. Som framgår av vad ovan redovisats föreslås en ändring i PBL i avsikt att klargöra att detta ansvar även omfattar att verka för en estetiskt tilltalande miljö. I kommunen tillkommer uppgiften närmast den eller de nämnder som fullgör kommunens uppgifter inom plan- och byggnadsväsendet, i lagen betecknad byggnadsnämnd. Enligt PBL (11 kap. 4 §) skall byggnadsnämnden till sitt biträde ha minst en person med arkitektutbildning och i övrigt ha tillgång till personal i den omfattning och med den särskilda kompetens som behövs för att nämnden skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt.

Inga delade meningar torde råda om arkitektens yrkeskunskaper skall tas till vara bl.a. när det gäller vår bebyggelsemiljö i allmänhet. Inte minst viktigt är detta när det gäller den fråga som nu diskuteras. Utskottet har inte belägg för annat än att byggnadsnämnderna redan i dag tar till vara den möjlighet det innebär att ha tillgång till tjänstemän med arkitektkompetens.

Lagstiftaren har genom den ovan redovisade utformningen av PBL också givit uttryck för denna uppfattning. Om motionärens avsikt är att ansvaret i byggnadsnämnden skall fördelas annorlunda än i dag tar bostadsutskottet avstånd från motionärens förslag. Att inflytandet över den arkitektoniska processen skulle förskjutas från de förtroendevalda i nämnden till dess tjänstemän är utskottet främmande. Framsynta och progressiva kommunalpolitiker är kapabla att – inom de ramar PBL ställer upp – ta det ansvar för bebyggelsemiljöns utformning som lagstiftningen ålägger dem. Att de kommunala förtroendemännen värderar de råd och synpunkter som den ansvarige tjänstemannen för fram får närmast anses självklart. Utskottet delar för övrigt uppfattningen i propositionen att frågan om den kompetens som behövs är tillräckligt reglerad i PBL. Vad gäller den arkitektoniska processen utöver vad nu behandlats kan det inte, som motionären föreslår, anses lämpligt att genom förändringar i lagstiftningen förstärka arkitektens ställning. Det görs bäst genom att på andra sätt öka kompetensen hos yrkesverksamma bl.a. inom byggande. I propositionen (s. 37–38) behandlas frågan om en förbättrad utbildning inom arkitektur och samhällsplanering. Den i motionen aktualiserade frågan har alltså delvis uppmärksamats i propositionen.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 1997/98:Kr35 (s) yrkande 2 om *arkitektens ställning under byggprocessen*.

Förslagen i motion 1997/98:Kr33 (mp) yrkande 1 och 1997/98:Kr38 (v) yrkande 1 går ut på att större hänsyn än i dag skall tas till miljön och kvaliteten i bebyggelsen. I mp-motionen anförts att det ekologiska perspektivet och det konstnärliga inslaget skall genomsyra hela byggprocessen. I v-motionen framhålls det angelägna i att staten verkar för att en hållbar utveckling kommer till stånd när det gäller den byggda miljön. Motionärerna anser att även ett miljömål bör finnas bland de mål efter vilka statens insatser i det arkitekturpolitiska programmet bör bedrivas.

Den omständigheten att ett miljömål inte formulerats så som motionärerna önskar innebär inte att de miljömässiga och ekologiska strävandena fått stå tillbaka i handlingsprogrammet. Beträffande den ekologiska aspekten vill utskottet erinra om vad i propositionen upplysts (s. 30–31) nämligen om de insatser riksdagen och regeringen gjort och gör i sammanhanget. I propositionen anförts i denna del bl.a. att kommuner som ansöker om bidrag inom ramen för de lokala investeringsprogrammen för ekologiska omställningar skall redovisa hur de arkitektoniska kvaliteterna skall tas till vara. Miljömålet genomsyrar utformningen av handlingsprogrammet som sådant. Utifrån de aspekter som bostadsutskottet närmast har att beakta vill utskottet erinra om att flera av de föreslagna ändringarna i PBL har som motiv just att fokusera på omsorgen om vår miljö. Bl.a. gäller detta ändringen i 2 kap. 2 § PBL. Denna ändring går, som anförts ovan, ut på att en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelsemiljön uttryckligen skall anges som ett allmänt intresse i PBL.

Förutom vad nu redovisats finns anledning erinra om att riksdagen efter förslag av bostadsutskottet initierat ett utredningsarbete om ekologiskt byggande samt om miljö- och hälsodeklaration av bostäder. Detta arbete som utförts av Boverket har nyligen redovisats. Enligt vad utskottet erfarit kom-

mer verkets uppdrag förmodligen att redovisas i den till i maj 1998 aviserade byggpropositionen.

Med hänvisning till vad nu anförts och mot bakgrund av att riksdagen under nästa riksmöte kan väntas delvis behandla sådana frågor som tagits upp i motionerna 1997/98:Kr33 (mp) yrkande 1 och 1997/98:Kr38 (v) yrkande 1 om *miljön och kvaliteten i bebyggelsen* avstyrker utskottet bifall till de båda motionsyrkandena.

I motionerna 1997/98:Kr34 (kd) yrkande 3 och 1997/98:Kr38 (v) yrkande 2 tas upp frågan om tillgängligheten och att denna bör få en tydligare framtoning i handlingsprogrammet.

Den av motionärerna aktualiserade frågan har uppmärksamats i propositionen. Där anförts (s. 20) att de farhågor som under beredningen av propositionen förts fram om att förändringarna i PBL kan komma att motverka tillgängligheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga enligt regeringen är överdrivna. Kraven på tillgänglighet har enligt propositionen starkt stöd i PBL och i lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m., byggnadsverkslagen (BVL). I propositionen framhålls att kravet är ett starkt allmänt intresse.

Vidare kan erinras om att frågan om *tillgänglighet i bebyggelsen* har behandlats av utskottet och riksdagen tidigare i vår (se bet. 1997/98:BoU4 och BoU5). I sistnämnda betänkande redovisades socialutskottets av riksdagen godkända betänkande vari anfördes att lagstiftning för att uppnå ökad tillgänglighet kunde komma i fråga om bl.a. ökad information och kommunala tillgänglighetsprogram som en del i den kommunala översiktsplaneringen inte visade sig tillräckliga. Enligt vad utskottet erfarit avser regeringen senare under våren uppdra åt Boverket att samordna arbetet med att utforma ett generellt program för ökad tillgänglighet. En redovisning av det hittills gjorda arbetet kommer troligen att redovisas i byggpropositionen i maj i år. Utskottet anser även beträffande denna fråga att resultatet av de pågående övervägandena i regeringens kansli bör avvaktas. Med det anförda avstyrker utskottet v- och kd-motionerna i motsvarande delar.

Under denna rubrik i yttrandet behandlar utskottet också motion 1997/98:Kr33 (mp) yrkande 7 och yrkande 12. I yrkande 7 föreslås ett riksdagens tillkännagivande till regeringen om att minst en procent av investeringskostnaden för ny- och ombyggnad skall användas till konstnärlig estetik utsmäckning. I yrkande 12 föreslås ett riksdagens tillkännagivande av att val av material skall tillmätas stor betydelse vid ny- och ombyggnation. Motionsyrkandena behandlas i detta yttrande i vad det avser sådana bebyggelsemiljöer som hävdas med stöd av PBL.

Det finns anledning att även beträffande de nu redovisade motionsyrkandena knyta an till vad i propositionen (s. 30–31) anförts bl.a. om de lokala investeringsprogrammen för ekologisk omställning och utveckling. Regeringen har inom ramen för programmet bl.a. lyft fram den byggda miljöns betydelse. Således skall kommunerna i de lokala investeringsprogrammen redovisa hur de arkitektoniska kvaliteterna tas till var i de projekt för vilka medel söks. Regeringen anser det vidare viktigt att de arkitektoniska kvaliteterna tas till vara och utvecklas. I det fortsatta arbetet med arkitektur och

formgivning ingår att behandla frågor om styrmedlens konsekvenser för den byggda och formade miljön.

De i mp-motionen behandlade frågorna om *estetisk utsmyckning och materialval* kan alltså förutses komma att uppmärksammas i det fortsatta arbetet med arkitektur och formgivning. Något tillkännagivande till regeringen kan därför inte anses erforderligt. Motionen avstyrks i motsvarande del.

I detta avsnitt av yttrandet behandlar utskottet avslutningsvis yrkande 8 i motion 1997/98:Kr33 (mp). Ett riksdagens tillkännagivande till regeringen föreslås som går ut på att forskare och folkbildare bl.a. skall etablera samverkansformer i avsikt att föra ut debatten om vår boendemiljö.

Utskottet har erfärut att Statens byggforskningsråd (BRF) anslagit medel till Arkitekternas utvecklingsstiftelse ARKUS för fördjupning och utveckling av bl.a. sådana frågor som motionärerna aktualiserat. Dessutom vill utskottet erinra om att regeringen enligt propositionen avser att ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att studera lämpliga former för hur den offentliga och privata sektorn skall samverka inom särskilda bevarande- och utvecklingsområden. Syftet med förslaget i mp-motionen om *samverkansformer för att fördjupa kunskapen om vår boendemiljö* får därmed anses i inte ringa del tillgodosett utan någon riksdagens åtgärd. Yrkande 8 i mp-motionen 1997/98:Kr33 avstyrks med hänvisning till det anförda.

Övriga frågor

I detta avsnitt behandlar bostadsutskottet fyra motionsyrkanden som inte direkt kan anses ha anknytning till proposition 1997/98:117. Det gäller yrkandena 4–6 i motion 1997/98:Kr38 (v) och yrkande 11 i motion 1997/98:Kr33 (mp).

I yrkande 4 i v-motionen föreslås ett riksdagens tillkännagivande till regeringen om att kommunerna skall ha skyldighet att upprätta boendeplaneringsprogram i anslutning till arbetet med den kommunala översiktsplanen. I yrkande 5 förordas ett tillkännagivande av innebörd att formerna runt bygglovsansökan liksom bygganmälan inför byggstart bör utvecklas för att ge större tyngd åt allmänintresset. Syftet är enligt motionärerna att uppnå effektivitet i byggprocessen.

Utskottet instämmer med motionärerna när de erinrar om att Vänsterpartiet vid upprepade tillfällen fört fram kravet på *boendeplaneringsprogram*. Senast behandlades frågan av riksdagen i december 1997. Utskottet vill nu erinra om att av översiktsplanen bl.a. skall framgå kommunens syn på hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras. Program av den typ motionärerna önskar kan arbetas fram i anslutning till översiktsplanarbetet. Någon skyldighet härvidlag kan inte anses erforderlig. Det bör överlåtas åt den enskilda kommunen att i detta hänseende ge planarbetet den inriktning och omfattning som kan anses lämplig. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1997/98:Kr38 (v) yrkande 4.

Även frågan om *bygganmälan* har utskottet behandlat tidigare under riksmötet (se bet. 1997/98:BoU4). Utskottet erinrade då bl.a. om att vissa överväganden om byggkontrollens utformning pågick i regeringens kansli.

Nu kan tilläggas att i den till i maj 1998 aviserade byggpropositionen överväganden om byggkontroll och bygganmälan kan förväntas. Regeringens kommande förslag bör avvaktas. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet gör samma bedömning beträffande yrkande 11 i motion 1997/98:Kr33 (mp). Förslaget i denna motion är att någon neddragning av *Byggforskningsrådets (BFR) verksamhet* inte bör ske så länge den forskningspolitiska utredningen pågår. Frågan bör, enligt motionärerna, i stället övervägas av den utredningen. Också frågan om BFR:s verksamhet kommer att redovisas i den till i maj i år aviserade byggpolitiska propositionen. Motionsyrkandet bör avslås av riksdagen.

I motion 1997/98:Kr38 (v) tas upp frågan om EG-rätten och byggandet. Motionärerna föreslår ett riksdagens tillkännagivande till regeringen om att denna aktivt bör delta vid utformningen av sådana *EG-direktiv som bl.a. styr byggande*.

Utskottet, som vid olika tillfällen erhållit information bl.a. om regeringens arbete inom EU avseende frågor som regleras i det s.k. byggproduktdirektivet, har inte anledning till annat antagande än att dessa frågor drivs med den målmedvetenhet som också motionärerna finner väsentlig. Ett tillkännagivande enligt deras förslag kan inte anses tjäna något reellt syfte. Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsförslaget.

Stockholm den 21 april 1998

På bostadsutskottets vägnar

Lennart Nilsson

I beslutet har deltagit: Lennart Nilsson (s), Rune Evensson (s), Bengt-Ola Rytter (s), Britta Sundin (s), Sten Andersson (m), Marianne Carlström (s), Rigmor Ahlstedt (c), Lars Stjernkvist (s), Stig Grauers (m), Lena Larsson (s), Owe Hellberg (v), Lilian Virgin (s), Inga Berggren (m), Per Lager (mp), Ulf Björklund (kd), Ulla Löfgren (m) och Lennart Fremling (fp).

Avvikande meningar

1. Ändringar i PBL m.m.

Sten Andersson (m), Stig Grauers (m), Inga Berggren (m) och Ulla Löfgren (m) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Ändringar i plan- och bygglagen som börjar med "Utskottet vill" och omedelbart före rubriken Övriga frågor slutar med "det anförda" bort ha följande lydelse:

Som anføres i motion 1997/98:Kr30 (m) är det lätt att instämma i propositionens utgångspunkter att den gemensamma miljön är av stor vikt för oss alla. Lika lätt är det att dela motionärernas uppfattning om att vad som är vackert och ändamålsenligt är en subjektiv bedömning. Det ankommer på byggherrar, planerare, byggnadsnämnder och arkitekter att i en ständigt pågående process medverka i sådana avvägningar så att vid förändringarna i bebyggelsemiljön också den estetiska aspekten beaktas. Som hävdas i motionen finns det risk att denna process hämmas om den snörps in i en rigid

lagstiftning. Arkitektur är en skapande konstform. Konst och skapande kultur kan inte lagstiftas fram.

Som framgår av propositionen är avsikten med förändringarna i lagstiftningen inte att åstadkomma en förskjutning mellan å ena sidan de allmänna och å andra sidan de enskilda intressen som skall vägas mot varandra vid prövningen bl.a. enligt PBL. Inte heller är förändringar av PBL, enligt propositionen (s. 19), nödvändiga för att hävda en estetiskt god kvalitet när det gäller placering, utformning och färgsättning av den yttre miljön. Sådana krav kan nämligen enligt propositionen redan i dag hävdas med stöd av PBL. Utskottet delar denna uppfattning. Med hänvisning till vad i propositionen anförts kan man på goda grunder ställa sig frågan om lagstiftning verkligen är den mest lämpliga åtgärden för att öka medvetenheten och betydelsen av att ge vår bebyggelsemiljö en estetiskt tilltalande utformning och kvalitet. Svaret på denna fråga måste bli nej. Det troliga är att ett genomförande av de av regeringen föreslagna PBL-ändringarna kommer att motverka sitt syfte nämligen att ta tillvara och utveckla estetiska värden.

Som anförts i m-motionen måste andra vägar sökas för att fördjupa insikten och behovet av en god estetiskt tilltalande stads- och landskapsmiljö. För detta behövs i stället för lagstiftning bättre information än i dag. Det gäller bl.a. att så tidigt som möjligt i bebyggelseprocessen väga samman ekonomi och estetik när det gäller funktion och utformning.

Med hänvisning till vad nu anförts föreslår bostadsutskottet att riksdagen avslår propositionen om ändringar i PBL och som sin mening ger regeringen till känna vad nu anförts om information i plan- och byggfrågor. Med det anförda tillstyrker utskottet motion 1997/98:Kr30 (m) yrkandena 1 och 2, båda yrkandena i motsvarande del.

Utskottets ställningstagande innebär att skäl saknas att i sak behandla de motioner i vilka bl.a. behandlas vissa förtydliganden i PBL. Motionerna 1997/98:Kr33 (mp) yrkandena 1, 7, 8 och 12, 1997/98:Kr34 (kd) yrkandena 1 och 3, 1997/98:Kr35 (s), 1997/98:Kr37 (c) yrkande 1 samt 1997/98:Kr38 (v) yrkandena 1–3, det andra, fjärde, femte och sistnämnda yrkandet i motsvarande del.

2. Begreppet ”estetiskt tilltalande”

Owe Hellberg (v) och Ulf Björklund (kd) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Ändringar i plan- och bygglagen som börjar med ”Utskottet har” och slutar med *”estetiskt tilltalande”* bort ha följande lydelse:

Utskottet har ovan anslutit sig till förslaget i propositionen om ändringar i PBL. Ett genomförande av lagförslaget innebär att det bättre än för närvarande ges möjligheter att beakta hur de estetiska värdena skall hävdas och tas till vara vid utformningen av vår byggda miljö. Som anförts i motionerna 1997/98:Kr34 (kd) och 1997/98:Kr38 (v) bör begreppet ”estetiskt tilltalande” utvecklas för att närmare kunna tillämpas i den praktiska hanteringen. Det finns goda skäl instämma med motionärerna om att begreppet bör preciseras för att ge lagstiftningen det genomslag som bedöms rimligt. Boverket bör ges

i uppdrag att i samråd med andra myndigheter utveckla begreppet estetiskt tilltalande utformning av bebyggelsen. Vad nu förordats är i sak en anslutning till yrkande 1 i kd-motionen och till yrkande 3 i v-motionen, de båda yrkandena i motsvarande del. Vad nu anförts bör riksdagen med anledning av de båda motionsyrkandena som sin mening ge regeringen till känna.

3. Utredning som förhindrar en förfulning av bebyggelsen

Rigmor Ahlstedt (c) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Ändringar i plan- och bygglagen som börjar med "Som framgått" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Det är bra att regeringen förelagt riksdagen förslag om ändringar i PBL i avsikt att bättre än i dag hävda de estetiska värdena och den estetiska kvaliteten i vår bebyggelse. Det är emellertid omedelbart dags att gå vidare och öka ambitionen på detta område. Som anförts i motion 1997/98:Kr37 (c) har man i Norge en lagstiftning som förhindrar ful bebyggelse och fula hus. Det kan finnas anledning att i det fortsatta arbetet med handlingsprogrammet för arkitektur m.m. ge arbetet uppmärksamhet också på den fråga som tagits upp i c-motionen. Regeringen bör förelägga riksdagen ett förslag i enlighet med vad nu anförts.

Riksdagen bör med anledning av yrkande 1 i motionen som sin mening ge regeringen till känna vad nu anförts om en utredning om lagstiftning som förhindrar en förfulning av bebyggelsen.

4. Miljön och kvaliteten i bebyggelsen

Owe Hellberg (v) och Per Lager (mp) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Ändringar i plan- och bygglagen som börjar med "Den omständigheten" och slutar med "båda motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

I motionerna 1997/98:Kr33 (mp) och 1997/98:Kr38 (v) tas upp frågor av stor betydelse när det gäller att ge det arkitekturpolitiska programmet den betydenhet det onekligen bör ha. Det är av stor vikt att programmet i den praktiska hanteringen verkligen genomsyrar utformningen och omdaningen av vår miljö i avsikt att fokusera bebyggelsemiljön på estetisk kvalitet. Inledningsvis formuleras i propositionen (s. 12) vissa mål för statens arbete med arkitektur, formgivning och design. Dessa mål är i och för sig bra men inte till fyllest. Vad som saknas är en målformulering som klart och tydligt ger uttryck för och betonar vikten av miljön och kvaliteten i bebyggelsen. Inte minst viktigt i sammanhanget är det ekologiska perspektivet och det konstnärliga inslaget i miljön. Viktigt är också att den byggda miljön är mångsidig och att materialen är hälsomässigt och ekologiskt anpassade.

Vad nu anförts är en anslutning till yrkande 1 i motion 1997/98:Kr33 (mp) och till yrkande 1 i motion 1997/98:Kr38 (v). Riksdagen bör med anledning av dessa båda yrkanden som sin mening ge regeringen till känna vad i motionerna anförts om det ekologiska perspektivet och om miljömål när det gäller genomförandet av det arkitekturpolitiska programmet.

Owe Hellberg (v) och Ulf Björklund (kd) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Ändringar i plan- och bygglagen som börjar "Den av" och slutar med "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

Frågan om hur ändringarna i PBL kommer att påverka tillgängligheten i miljön har tagits upp i propositionen och i motionerna 1997/98:Kr34 (kd) yrkande 3 och 1997/98:Kr38 (v) yrkande 2. Utgångspunkten är givetvis att tillgänglighetsaspekten skall tillgodoses i miljön över huvud taget. Till denna fråga kan finnas anledning att återkomma vid behandlingen av den till i maj 1998 aviserade byggpropositionen. Vad gäller den nu behandlade frågan om det arkitekturpolitiska handlingsprogrammet delar utskottet motionärernas uppfattning att handikappaspekterna bör få en tydligare utformning. Utskottet delar också de farhågor som under arbetet med propositionen uttryckts av en del remissinstanser om att lagändringarna kan motverka ökad tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga. Självfallet skulle dessa farhågor minska om också tillgängligheten uttryckligen angavs som ett av målen för statens engagemang i arbetet med handlingsprogrammet. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen detta till känna. Vad nu anförts innebär en anslutning till motionerna 1997/98:Kr34 (kd) yrkande 3 och 1997/98:Kr38 (v) yrkande 2.

6. Estetisk utsmyckning och materialval

Per Lager (mp) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Ändringar i plan- och bygglagen som börjar med "Det finns" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

De i mp-motionen 1997/98:Kr33 upptagna frågorna om estetisk utsmyckning och om materialval för att hävda de miljömässiga aspekterna är utomordentligt viktiga och synnerligen värda att föra fram och tydliggöra.

Vad gäller den estetiska utsmyckningen kan erinras om att företrädare för Miljöpartiet också drivit frågan i den bostadspolitiska utredningen och att den även aktualiserats i mp-motionen 1997/98:Bo21 som väckts med anledning av den bostadspolitiska propositionen 1997/98:119. Denna kommer att behandlas av riksdagen senare i vår.

Det finns naturligtvis också anledning att föra fram frågan i detta yttrande. Som motionärerna förordar bör minst 1 % av den totala investeringskostnaden vid ny- och ombyggnation avsättas till konstnärlig utsmyckning. Det finns anledning att erinra om att riksdagen på förslag av bostadsutskottet i mitten av 1980-talet beslöt om att bidrag till konstnärlig utsmyckning av bostadsområden skulle kunna beviljas. Denna bidragsmöjlighet finns tyvärr inte längre. Den avskaffades förra året. Det är nu hög tid för riksdagen och regeringen att återigen öka ambitionen i enlighet med vad som föreslås i mp-motionen om investeringar till konstnärlig estetisk utsmyckning. Givetvis skall vid den estetiska utformningen liksom vid byggande över huvud taget valet av material göras utifrån ekologiskt perspektiv.

Regeringen bör skyndsamt förelägga riksdagen förslag i enlighet med vad nu anförts. Detta bör riksdagen med anledning av motion 1997/98:Kr33 (mp)

7. Samverkansformer för att fördjupa kunskapen om vår boendemiljö

Per Lager (mp) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Ändringar i plan- och bygglagen som börjar ”Utskottet har” och slutar med ”det anförda” bort ha följande lydelse:

I propositionen (s. 34–35) tas upp frågan om samverkan i bevarande- och utvecklingsområden. I propositionen anges att effektiva former bör skapas för en förbättrad samverkan i sådana områden mellan stat, kommun, fastighetsägare och näringsliv. Riksantikvarieämbetet avses få i uppdrag att hitta lämpliga former för hur denna samverkan kan ske mellan den offentliga och privata sektorn. Det är bra att dessa samverkansformer studeras. Emellertid finns, som förs fram i motion 1997/98:Kr33 (mp), också goda skäl att involvera de boende i detta arbete. Det är viktigt att de boendes erfarenheter av sin miljö tas till vara. Det är betydelsefullt att de ges möjligheter att delta i den miljödebatt som rör närmiljön för att kunna påverka dess utformning.

Riksdagen bör med anledning av yrkande 8 i motion 1997/98:Kr33 (mp) som sin mening ge regeringen till känna vad nu anförts om de boendes delaktighet i utvecklingen av sin boendemiljö.

8. Boendeplaneringsprogram och bygganmälan

Owe Hellberg (v) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Övriga frågor som börjar med ”Utskottet instämmer” och slutar med ”Motionsyrkandet avstyrks” bort ha följande lydelse:

Som anförs i motion 1997/98:Kr38 (v) finns goda skäl för uppfattningen att kommunerna skall vara skyldiga att upprätta särskilda boendeplaneringsprogram som skall antas i samband med den obligatoriska översynen av översiktsplanen. Dessa boendeplaneringsprogram skall förmedla en beskrivning av tillståndet i den byggda miljön och hur man vill förändra frågor som berör den fysiska miljön, trafikfrågor, segregationsproblem, utvecklingen mot det ekologiskt hållbara boendet, liksom naturligtvis de estetiska värdenas betydelse. Programmen skall sedan antas av kommunfullmäktige och föregås av en bred debatt med demokratisk förankring.

När det gäller själva byggprocessen bör förändringar göras för att ge allmänna intressen större insyn och påverkansmöjligheter när det gäller den byggda miljön.

Inga formella krav ställs för samråd med byggnadsnämnden innan en bygglovsansökan lämnas in. När det gäller igångsättning av ett bygge, räcker det med en bygganmälan senast tre veckor före byggstart. Utskottet delar motionärernas uppfattning om att formerna för bygganmälan bör ses över.

Förfarandet avseende bygganmälan inför byggstart bör utvecklas för att ge större tyngd åt allmänintressen, för att uppnå effektivitet i själva byggprocessen och därmed lägre kostnader samt för att på bästa sätt ta till vara estetiska

värden. Det är också viktigt med tanke på tillgängligheten för handikappade, kvalitetsfrågor rörande miljövärden och bästa möjliga val av material. Boverket bör ges i uppdrag att komma med förslag till förändringar.

Vad utskottet nu med anledning av yrkandena 4 och 5 i motion 1997/98:Kr38 (v) anfört om boendeplaneringsprogram och byggnämälän bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9. Bygghorskningsrådet's verksamhet

Per Lager (mp) anser att den del av bostadsutskottets yttrande under rubriken Övriga frågor som börjar "Utskottet gör" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Tyvärre verkar det som om de farhågor som förs fram i motion 1997/98:Kr33 (mp) om neddragningen av verksamheten vid Bygghorskningsrådet (BFR) kommer att förverkligas åtminstone om regeringen får som den vill. I vårpropositionen anges nämligen (s. 108) att det finns anledning att reducera resurserna till bygghorskningsrådet i dess nuvarande former. Ett beslut om BFR:s framtida inriktning och omfattning bör övervägas av den forskningspolitiska utredningen. Det finns inga bärande skäl att behandla frågan om verksamheten vid BFR separat.

Vad nu anförts om överväganden om verksamheten vid BFR bör riksdagen med anledning av yrkande 11 i mp-mptionen som sin mening ge regeringen till känna.